

УКРАЇНСЬКЕ ДОШКІЛЛЯ: СИНЕРГІЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ДОСВІДУ І ЗАРУБІЖНИХ ІННОВАЦІЙ

UKRAINIAN PRESCHOOL EDUCATION: SYNERGY OF DOMESTIC EXPERIENCE AND FOREIGN INNOVATIONS

УДК 373.2.015.3:373.3.091.212-044.332

DOI: 10.31652/3041-2439-2026-6-8

Актуальні проблеми підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі та шляхи їх вирішення

Олена Гнізділова , Марина Плисюк

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, м. Полтава, Україна

Анотація. У статті розглянуто актуальні проблеми підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі в умовах сучасних освітніх трансформацій крізь призму професійного бачення вчителів початкових класів. Обґрунтовано, що готовність до шкільного навчання є інтегральним утворенням, яке охоплює інтелектуальний, емоційно-вольовий, соціальний і фізіологічний компоненти. Наголошено на необхідності комплексного підходу до формування шкільної зрілості дитини з урахуванням сучасних вимог освітнього середовища.

Представлено результати анкетування вчителів початкових класів, спрямованого на виявлення типових труднощів адаптації першокласників до шкільного навчання та визначення ключових аспектів готовності дитини до школи на основі результатів опитування педагогів. Встановлено, що найпоширенішими проблемами є недостатній розвиток дрібної моторики та графомоторних навичок, нестійкість уваги, низький рівень навчальної мотивації, емоційна нестабільність і недостатня сформованість комунікативних умінь. З'ясовано, що домінують труднощі психофізіологічного та особистісного характеру, а не лише академічні. Особливу увагу приділено питанням підготовки руки дитини до письма, розвитку дрібної моторики та формування позитивної мотивації до навчання.

Проаналізовано погляди педагогів щодо шляхів оптимізації підготовки дітей до школи. Визначено пріоритетність розвитку мотиваційної сфери, мовлення, сенсомоторних навичок і соціальної компетентності. Підкреслено ефективність використання ігрових, нейропсихологічних і сенсорних методик, зокрема нейровправ, пальчикової гімнастики, конструкторської діяльності. Акцентовано увагу на важливості партнерської взаємодії між закладом освіти та сім'єю.

Зроблено висновок, що підвищення якості підготовки дітей до школи можливе за умови забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою, орієнтації на всебічний розвиток особистості дитини та впровадження сучасних педагогічних технологій.

Ключові слова: підготовка дітей до школи, графомоторні навички, дрібна моторика, опитування вчителів, старший дошкільний вік.

UDC 373.2.015.3:373.3.091.212-044.332

DOI: 10.31652/3041-2439-2026-6-8

Current issues in preparing senior preschool children for school education and ways to address them

Olena Hnizdilova , Maryna Plysiuk

Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Poltava, Ukraine

Abstract. The article examines current issues in preparing senior preschool children for schooling within the context of contemporary educational transformations, through the lens of primary school teachers' professional perspectives. It substantiates that school readiness is an integral construct encompassing intellectual, emotional-volitional, social, and physiological components. The need for a comprehensive approach to the formation of a child's school maturity, taking into account modern educational environment requirements, is emphasized.

The results of a survey of primary school teachers are presented, aimed at identifying typical difficulties in first graders' adaptation to school and determining key aspects of school readiness based on teachers' responses. It was found that the most common problems include insufficient development of fine motor and graphomotor skills, attention instability, low learning motivation, emotional instability, and underdeveloped communication skills. It was established that psychophysiological and personal difficulties prevail over purely academic ones. Particular attention is paid to preparing the child's hand for writing, developing fine motor skills, and fostering positive learning motivation.

The views of teachers regarding ways to optimize children's preparation for school are analyzed. The priority of developing motivational sphere, speech, sensorimotor skills, and social competence is determined. The effectiveness of using play-based, neuropsychological, and sensory methods is highlighted, including neuro-exercises, finger gymnastics, and construction activities. Emphasis is placed on the importance of partnership interaction between educational institutions and families.

It is concluded that improving the quality of children's preparation for school is possible under the condition of ensuring continuity between preschool and primary education, focusing on the holistic development of the child's personality, and implementing modern pedagogical technologies.

Keywords: school readiness, graphomotor skills, fine motor skills, teacher survey, senior preschool age.

Постановка проблеми. Підготовка дітей до навчання в школі є одним із ключових завдань сучасної системи дошкільної освіти. У контексті реформування освіти та впровадження концепції Нової української школи проблема забезпечення якісної підготовки майбутніх першокласників набуває особливої актуальності.

Зростання вимог до рівня інтелектуального, емоційного та соціального розвитку дітей зумовлює необхідність переосмислення традиційних підходів до організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Сучасні діти зростають в умовах інформаційного перенасичення та цифровізації, що впливає на розвиток їхньої пізнавальної діяльності, уваги, мислення та комунікативних навичок. Водночас практика свідчить, що значна частина дітей приходить до школи з недостатньо сформованими навичками навчальної діяльності, що ускладнює процес їхньої адаптації до нових умов.

Виклики сьогодення, зокрема умови воєнного стану в Україні, також суттєво позначаються на психоемоційному стані дітей, що, у свою чергу, впливає на рівень їхньої готовності до навчання у школі. Це підсилює потребу в пошуку ефективних педагогічних технологій, спрямованих на забезпечення гармонійного розвитку дитини та її успішної адаптації до нових освітніх умов.

Теоретичні засади наступності між дошкільною та початковою освітою були закладені в працях класиків педагогіки (Я. Коменський, К. Ушинський, С. Русова, В. Сухомлинський), які підкреслювали важливість гармонійного розвитку дитини, урахування її вікових та індивідуальних особливостей, а також забезпечення єдності виховних впливів сім'ї та освітніх інституцій. У своїх працях вони підкреслювали, що забезпечення тісного взаємозв'язку та послідовності між різними

ланками освіти дає змогу дітям без значних труднощів переходити від одного освітнього рівня до іншого. Такий поступовий й узгоджений перехід, на їхню думку, є важливою умовою гармонійного розвитку особистості.

Проблема готовності дітей до шкільного навчання привертає увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Питання психологічної та педагогічної готовності дітей до школи розглядалися у працях А. Богуш, К. Крутій, О. Савченко, Т. Поніманської та інших дослідників. Науковці (А. Богуш, Н. Гавриш, В. Данильченко, К. Крутій та ін.) підкреслюють необхідність інтегрованого підходу до формування готовності до школи, який охоплює не лише інтелектуальний розвиток, а й формування життєвих компетентностей.

У сучасних дослідженнях підготовка дитини до школи розглядається як комплексна психолого-педагогічна проблема. Зокрема, науковці акцентують увагу на багатокомпонентній структурі готовності до навчання, що охоплює інтелектуальний, емоційно-вольовий, соціальний і мотиваційний компоненти. У статтях С. Кунекбаєвої [5] та А. Лисенок [6] обґрунтовано, що шкільна готовність є інтегративним утворенням, яке формується в процесі цілеспрямованого педагогічного впливу та активної діяльності дитини. Так, дослідниця І. Карабаєва розглядає механізми узгодження змісту, форм і методів навчання в контексті Нової української школи, наголошуючи на необхідності створення «освітнього мосту» між двома ланками освіти [4]. Подібні ідеї розвиває І. Любарська, яка підкреслює важливість партнерської взаємодії між закладом дошкільної освіти та родиною як ключового чинника успішної адаптації дитини до шкільного середовища [7].

Актуальності набувають дослідження, що висвітлюють особливості підготовки дітей до школи в умовах соціальних криз і воєнного стану. У роботі А. Руденок та К. Дуднік [8] представлено результати емпіричного дослідження, яке свідчить про зниження рівня психологічної готовності дітей до навчання,

зростання тривожності, труднощі у формуванні довольної поведінки та навчальної мотивації. Це зумовлює необхідність пошуку нових підходів до організації освітнього процесу з урахуванням психоемоційного стану дітей.

Важливе місце в науковому дискурсі займають питання розвитку передумов навчальної діяльності, зокрема графомоторних навичок і дрібної моторики. Дослідники (О. Гнізділова, М. Плисюк) [1; 2] підкреслюють, що недостатній рівень сформованості цих навичок є однією з причин труднощів адаптації до навчання в початковій школі. У зв'язку з цим значна увага приділяється розробці методик підготовки руки дитини до письма, використанню різноманітних сенсорних та практико-орієнтованих вправ, зокрема із застосуванням сипучих матеріалів.

Попри значну кількість наукових праць, проблема підготовки дітей старшого дошкільного віку до школи залишається актуальною та потребує подальшого дослідження. Зокрема, недостатньо вивченими є питання інтеграції традиційних й інноваційних підходів до формування готовності до навчання, а також адаптації освітніх технологій до сучасних соціокультурних умов. Це зумовлює необхідність комплексного аналізу існуючих підходів і пошуку ефективних шляхів оптимізації підготовки дітей до шкільного навчання.

У сучасних наукових дослідженнях також значна увага приділяється формуванню базових компетентностей дитини, розвитку її пізнавальної активності, мовленнєвих здібностей, соціальних навичок та емоційної стійкості. Разом з тим проблема комплексної підготовки дітей до шкільного навчання залишається актуальною і потребує подальшого наукового осмислення.

Метою статті є визначення актуальних проблем підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі та окреслення можливих шляхів їх розв'язання.

Виклад основного матеріалу. Готовність дитини до навчання в школі розглядається як інтегральне утворення, що включає сукупність психічних, фізичних, соціальних та інтелектуальних характеристик, необхідних для успішної навчальної діяльності.

У науковій літературі [3, с. 138] виокремлюють кілька основних компонентів шкільної готовності:

-інтелектуальна готовність, що передбачає розвиток мислення, пам'яті, уваги, мовлення;

-емоційно-вольова готовність, яка проявляється у здатності керувати власною поведінкою, доводити розпочату справу до кінця;

-соціальна готовність, що пов'язана з уміньми взаємодіяти з однолітками та дорослими, діяти спільно з іншими, підкорятися вимогам дитячої групи, поступатися партнерам спілкування й разом із тим, захищати свої інтереси та гідність;

-мотиваційна готовність, яка включає прагнення дитини зайняти позицію школяра;

-фізіологічна готовність, яка охоплює достатній рівень фізичного розвитку організму та дрібної моторики.

Тільки гармонійний розвиток усіх цих складників забезпечує успішну адаптацію дитини до умов шкільного навчання. Рівнем сформованості цих компонентів визначаються особливості включення дитини в навчальну діяльність, її ставлення до школи, взаємини з дорослими й однолітками.

З метою виявлення основних проблем підготовки дітей до навчання в початковій школі було проведено анкетування вчителів початкових класів. У дослідженні взяли участь 27 педагогів початкових шкіл Полтавської територіальної громади, які безпосередньо працюють з першокласниками та мають

практичний досвід оцінювання рівня їхньої шкільної готовності.

Більшість респондентів переважно з педагогічною освітою (вища педагогічна освіта – 96,3 %, передвища – 3,7 %). За стажем педагогічної діяльності більшість вчителів мають значний професійний досвід: понад 20 років – 63,3 %, 10-20 років – 26,7 %, до 10 років – 10,0 %.

Аналіз відповідей засвідчив, що найбільш поширеними труднощами, з якими стикаються діти на початку шкільного навчання, є:

-низький рівень розвитку дрібної моторики та графомоторних навичок – зазначено у 73,3 % відповідей;

-втомлюваність, нестійка увага – 70,0 %;

-низька навчальна мотивація – 56,7 %;

-емоційна нестабільність – 53,3 %;

-слабко розвинені комунікативні навички – 50,0 %;

-несформовані навички читання – 33,3 %.

Результати анкетування засвідчують, що в значної частини дітей старшого дошкільного віку недостатньо сформовані навички дрібної моторики та координації рухів руки. Це ускладнює процес оволодіння письмом у початковій школі та може спричиняти швидку втому й зниження мотивації до навчання. Отримані дані також свідчать про домінування проблем психофізіологічної та мотиваційної готовності дітей до школи над суто предметними труднощами.

У відповідях відкритого типу вчителі найчастіше вказували на такі проблеми:

-низький рівень адаптації першокласників до шкільного режиму;

-труднощі концентрації уваги та дотримання дисципліни;

-недостатню сформованість навичок самостійності;

-зниження мотивації до навчання;

-мовленнєві порушення та недостатній розвиток комунікативних умінь;

-пасивна або неусвідомлена позицію батьків щодо підготовки дитини до школи.

Окремі респонденти акцентували увагу на зовнішніх чинниках (психоемоційне напруження, повітряні тривоги, велика наповнюваність класів), що додатково ускладнюють адаптаційний період. У практиці підготовки дітей до школи, на думку вчителів, часто спостерігається надмірна орієнтація на раннє навчання читання й письму, що відбувається на шкоду розвитку ігрової діяльності, творчості та соціальних навичок.

Респонденти також визначили такі пріоритетні напрями підвищення якості підготовки дітей до школи:

-формування позитивної мотивації до навчання – 70,0 %;

-мовленнєвий розвиток дітей – 66,7 %;

-розвиток графомоторних навичок – 63,3 %;

-математичний розвиток – 26,7 %.

Це свідчить про усвідомлення вчителями необхідності комплексного підходу до формування шкільної готовності, що поєднує когнітивні, мовленнєві та особистісні компоненти.

Аналіз відповідей учителів початкової школи показав активне використання сучасних ігрових та розвивальних засобів, які вони використовують в освітньому процесі:

-нейроігри та невроправи – 66,7 %;

-пальчикова гімнастика – 60,0 %;

-цеглинки LEGO – 56,7 %;

-тактильні таблиці та килимки – 23,3 %.

Зазначене підтверджує орієнтацію педагогів на розвиток сенсомоторної сфери, міжпівкульної взаємодії та дрібної моторики як основи успішного оволодіння письмом і навчальною діяльністю. Таким чином, оптимізація процесу підготовки дітей до школи передбачає впровадження ігрових, діяльнісних

та нейропсихологічно обґрунтованих методик, що забезпечують природний перехід дитини від дошкільного до шкільного етапу навчання.

Важливим результатом анкетування є акцент педагогів на ролі батьків у процесі підготовки дитини до школи. У відповідях неодноразово підкреслювалася необхідність посилення взаємодії між закладом освіти та сім'єю, формування в батьків відповідального ставлення до розвитку мовлення, самостійності, емоційної стабільності дитини. Це дозволяє розглядати співпрацю з батьками як один із ключових шляхів оптимізації підготовки дітей до школи.

Педагоги також висловити власні пропозиції щодо покращення підготовки дітей до школи. Узагальнення пропозицій дало змогу виокремити такі провідні напрями:

- систематичний розвиток дрібної моторики, графомоторних навичок, уваги, пам'яті;

- формування психологічної та соціальної готовності до школи;

- проведення підготовчих та адаптаційних занять для майбутніх першокласників;

- активізація співпраці з батьками, підвищення їх педагогічної відповідальності;

- розвиток мовлення та комунікативних навичок у дошкільному віці;

- використання ігрових, нейропсихологічних і сенсорних методик.

Результати анкетування свідчать про те, що, на думку вчителів початкової школи, основні труднощі дітей при вступі до школи пов'язані не лише з рівнем знань, а передусім із недостатньою сформованістю психофізіологічної, мотиваційної та соціально-комунікативної готовності. Це актуалізує потребу у вдосконаленні змісту

та форм дошкільної підготовки з орієнтацією на комплексний розвиток дитини.

Ефективна підготовка дітей до навчання у школі потребує комплексного підходу, що передбачає, на думку вчителів, такі шляхи її оптимізації:

- забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою;

- використання ігрових, діяльнісних та дослідницьких методів навчання;

- розвиток дрібної моторики та графомоторних навичок через різні види художньої діяльності;

- формування позитивної мотивації до навчання;

- активну взаємодію педагогів і батьків у процесі підготовки дитини до школи.

Особливого значення набуває створення освітнього середовища, яке сприяє всебічному розвитку дитини та формуванню її готовності до нових соціальних ролей.

Отже, підготовка дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі є складним багатокомпонентним процесом, що потребує системного педагогічного супроводу. Серед актуальних проблем можна виокремити недостатній розвиток графомоторних навичок, дисбаланс між академічною та особистісною підготовкою, а також труднощі психологічної адаптації дітей до шкільного середовища. Оптимізація процесу підготовки дітей до школи можлива за умови комплексного розвитку особистості дитини, забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою та впровадження сучасних педагогічних технологій.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням ефективних методик розвитку графомоторних навичок, пізнавальної активності та навчальної мотивації дітей старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Гнізділова О. А., Плисюк М. В. Система вправ щодо розвитку координації рухів пальців рук з використанням графомоторного підходу. *Імідж сучасного педагога*. 2025. № 2(221). С. 38-43. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-2\(221\)-38-43](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-2(221)-38-43) (дата звернення: 18.02.2026).
2. Гнізділова О. А., Плисюк М. В. Формування графічних навичок дітей дошкільного віку засобами природніх матеріалів. *Імідж сучасного педагога*. 2024. № 3(216). С. 89-92.
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В.Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
4. Карабаєва І. Дитячий садок і Нова українська школа: як прокласти місток. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2018. № 9. С. 9-19.
5. Кунекбаєва С. П. Підготовка дитини до школи як психолого-педагогічна проблема. *Таврійський вісник освіти*. 2017. № 2. С. 135-141.
6. Лисенок А. В. Підготовка дитини до школи як психолого-педагогічна проблема. *Педагогічний альманах. Актуальні проблеми дошкільної освіти : теорія та практика: матеріали III Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (03 листопада 2023 року) ; збірник тез*. Одеса: Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2023. Вип. 3. С. 257-262.
7. Любарська І. Співпраця дошкільного закладу і родини у контексті підготовки дитини до школи. *Вісник інституту розвитку дитини. Серія: Філософія. Педагогіка. Психологія: зб. наук. пр.* Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2011. Вип. 17. С. 68-72.
8. Руденок А., Дуднік К. Результати дослідження готовності дітей до школи під час військового стану. *Psychology Travelogs*. 2023. № 1. С. 147-155. URL: <https://doi.org/10.31891/PT-2023-1-15> (дата звернення: 18.02.2026).

References

1. Hnizdilova, O. A., & Plysiuk, M. V. (2025). Systema vprav shchodo rozvytku koordynatsii rukhiv paltsiv ruk z vykorystanniam hrafo-motornoho pidkhodu [Formation of graphic skills of preschool children using natural materials]. *Imidzh suchasnoho pedahoha – Image of a modern teacher*, 2(221), 38-43. Retrieved from: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-2\(221\)-38-43](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2025-2(221)-38-43) [in Ukrainian].
2. Hnizdilova, O. A., & Plysiuk, M. V. (2024). Formuvannia hrafighnykh navychok ditei doshkilnoho viku zasobamy pryrodnikh materialiv [System of exercises for the development of coordination of finger movements using the graphomotor approach.]. *Imidzh suchasnoho pedahoha – Image of a modern teacher*, 3(216), 89-92. [in Ukrainian].
3. Kremen, V. H. (Ed.). (2008). *Entsyklopediia osvity* [Encyclopedia of education]. Yurinkom Inter. [in Ukrainian].
4. Karabaieva, I. (2018). Dytyachyy sadok i Nova ukrayins'ka shkola: yak proklasty mistok [Kindergarten and the New Ukrainian School: How to Build a Bridge]. *Vykhovatel'-metodyst doshkil'noho zakladu – Preschool Teacher-Methodist*, 9, 9-19. [in Ukrainian].
5. Kunekbaieva, S. P. (2017). Pidhotovka dytyny do shkoly yak psykholoho-pedahohichna problema [Preparing a child for school as a psychological and pedagogical problem]. *Tavriys'kyi visnyk osvity – Tavria Bulletin of Education*, 2, 135-141. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2017_2_20 [in Ukrainian].
6. Lysenok, A. V. (2023). Pidhotovka dytyny do shkoly yak psykholoho-pedahohichna problema [Preparing a child for school as a psychological and pedagogical problem]. *Pedahohichnyy al'manakh. Aktual'ni problemy doshkil'noyi osvity: teoriya ta praktyka: Materialy III Vseukrayins'koyi konferentsiyi zdobuvachiv vyshchoyi osvity i molodykh uchenykh – Pedagogical Almanac. Current problems of preschool education: theory and practice: materials of the III All-Ukrainian conference of higher education applicants and young scientists : zbirnyk tez*. Odessa : Vydavnytstvo TOV «Leradruk», 257-262. [in Ukrainian].

7. Liubarska, I. (2011). Spivpratsya doshkil'noho zakladu i rodyny u konteksti pidhotovky dytyny do shkoly [Cooperation of preschool institution and family in the context of preparing a child for school]. *Visnyk instytutu rozvytku dytyny. Seriya: Filosofiya. Pedagogika. Psykholohiya – Bulletin of the Institute of Child Development. Series: Philosophy. Pedagogy. Psychology*, 17, 68-72. [in Ukrainian].
8. Rudenok, A., & Dudnik, K. (2023). Results of the study of children's readiness for school during martial law [Results of a study of children's readiness for school during martial law]. *Psychology Travels*, 1, 147-155. Retrieved from: <https://doi.org/10.31891/PT-2023-1-15> [in Ukrainian].

Про автора**Олена Гнізділова,**

докторка педагогічних наук, професорка,
завідувачка кафедри дошкільної освіти,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В.Г. Короленка м. Полтава,
Україна

ORCID ID 0000-0001-7706-2427

Gnizdilovae@gmail.com

Марина Плисюк,

аспірантка кафедри дошкільної освіти,
Полтавський національний педагогічний
університет

імені В.Г. Короленка

м. Полтава, Україна

ORCID ID 0009-0009-7914-6187

marinaplysuk13@gmail.com

About the Author**Olena Hnizdilova,**

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head-Professor of the Department of Preschool Education,
Poltava V. G. Korolenko National
Pedagogical University,
Poltava, Ukraine

ORCID ID 0000-0001-7706-2427

Gnizdilovae@gmail.com

Maryna Plysiuk,

Postgraduate Student of the Department
of Preschool Education,
Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University,
Poltava, Ukraine

ORCID ID 0009-0009-7914-6187

marinaplysuk13@gmail.com

Статтю надіслано до редколегії 10.02.2026 р.

Статтю рекомендовано до друку 22.05.2026 р.

Статтю опубліковано 31.05.2026 р.